

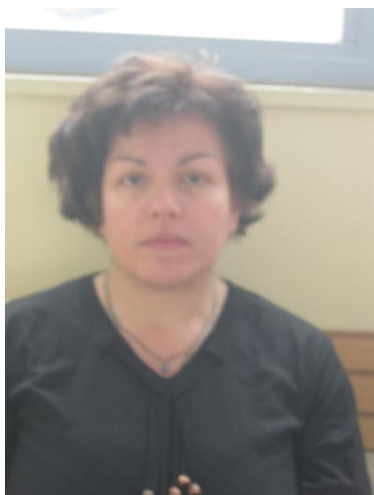
ΟΡΟΙ ΤΗΣ ΜΥΘΟΠΛΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΦΗΓΗΜΑΤΙΚΗΣ ΤΕΧΝΙΚΗΣ ΣΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ
κ. ΧΑΡΗ ΜΕΤΤΗ «ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΑΛΗΘΙΝΕΣ ΜΕ ΨΕΥΔΩΝΥΜΑ»

Της Ευφροσύνης Κλαμπανιστή Διδάκτορος Κλασικής Φιλολογίας,
Καθηγήτριας Πρότυπου Πειραματικού Γυμνασίου
Ιωνιδείου Σχολής Πειραιά

*Τότε η τέχνη τέλειος ηνίκ' αν η φύσις είναι δοκή , η δ' αυ φύσις όταν λανθάνουσαν περιέχη
την τέχνην»*

Λογγίνου, Περί Ύψους, 22

I

Η συγκεκριμένη παρουσίαση επιδιώκει να αναδείξει τους όρους της μυθοπλασίας και την αφηγηματική τεχνική στο έργο του Χάρη Μεττή με τίτλο «*Ιστορίες αληθινές με ψευδώνυμα*», Λονδίνο 2004. Με το δεδομένο ότι: (α). πρόκειται για διηγήματα, στα οποία το θέμα κάθε φορά περιστρέφεται γύρω από ένα επιλεγμένο από το δημιουργό κύριο γεγονός, το οποίο είναι ιδιαίτερα σημαντικό για τον κεντρικό δρώντα, (β). περικλείει και ορισμένα άλλα δευτερεύοντα πρόσωπα και επί μέρους δράσεις που φωτίζουν περισσότερο την πρόθεση του συγγραφέα, (γ). διατηρούν την ενότητα τόπου και χρόνου, (δ). παρουσιάζουν πιθανότητα και αληθοφάνεια, και (ε). έχουν κάποιο σκοπό, καθ' όσον ο διηγηματογράφος συνθέτει την εκάστοτε ιστορία για ν' αποκαλύψει και να υπογραμμίσει κάτι από το χαρακτήρα των προσώπων του. Και με το δεδομένο ότι εκείνο που έχει ιδιαίτερη

σημασία στον τρόπο διάρθρωσης ενός διηγήματος είναι η μορφή ή οι μορφές που λαμβάνει η αφήγηση, η αίσθηση της γλώσσας, σε συνδυασμό με την αφηγηματική ικανότητα και τη βιωμένη αίσθηση της ζωής, ορίζουμε με τον όρο *μυθοπλασία τον τρόπο με τον οποίο ο Χάρης Μεττής συνθέτει, με τη συνδρομή της εμπνεύσεως, της ζωής και της φαντασίας, μέσα από συγκεκριμένες αφηγηματικές τεχνικές, οι οποίες συμβάλλουν καθοριστικά στην ένταση της πλοκής και στη δραματική κορύφωση του συγκεκριμένου λογοτεχνικού είδους.*

Επιλέγουμε από τον εν λόγω τόμο των ιστοριών τη διήγηση με τίτλο «*Εστι δίκης οφθαλμός...*»(σ σ. 43-51)

II

Το συγκεκριμένο διήγημα φέρει ως τίτλο την αρχαία ελληνική ρήση, η οποία εισάγει τον αναγνώστη στην ατμόσφαιρα, μέσα στην οποία θα εκτυλιχθεί η δράση. Από την άποψη αυτή θα λέγαμε ότι ο εν λόγω τίτλος λειτουργεί προεξαγγελτικά και προοικονομεί την εξέλιξη παραπέμποντας, με τον επαγωγικό χαρακτήρα του γνωμικού, στη γενική, δεσμευτική και καθολική ισχύ του. Η παρουσία, μάλιστα, στον τίτλο των αποσιωπητικών επαυξάνει το προκαταβολικό σχόλιο του δημιουργού και υπομνηματίζουν την αναμενόμενη δραματική προοικονομία.

Η διήγηση εκκινεί *in medias res*, με την αφηγηματική τεχνική της περιγραφής και τον εμφανή σχολιασμό του αφηγητή για το ήθος δύο εκ των βασικών δρώντων, του Γιάννη και του Δημήτρη, συγγενών και με κοινά ενδιαφέροντα κατά πρώτον ως προς το ποδόσφαιρο. Παράλληλα ο αφηγητής, σε ελεύθερο πλάγιο λόγο, ενθικεύει, με τη χρήση κυρίως των επιθέτων και του ασύνδετου σχήματος, τη συναισθηματική αντίδραση καθενός αναφορικά με τα αποτελέσματα των ποδοσφαιρικών αγώνων. Συνάμα έχουμε και μια πρώτη εισαγωγή στον κόσμο των ενδιαφερόντων τους, ο οποίος κινείται στο πλαίσιο της συλλογικής ταύτισης και της απορρόφησής τους στα ιδεώδη ενός ομαδικού αλλά και αθλήματος που απευθύνεται στις μάζες. Οι δυο δρώντες κινούνται λοιπόν μέσα σε ένα πολύ συνηθισμένο και τυποποιημένο

κύκλο ενδιαφερόντων, έναν κόσμο στον οποίο οι επιθυμίες και τα όνειρα φαίνεται ότι συμπίπτουν με τις νίκες ή τις ήττες των αγαπημένων τους ποδοσφαιρικών ομάδων. Θα μπορούσε κάποιος να υποστηρίξει ότι η συναισθηματική διαφοροποίηση των δύο εξαδέλφων, χαρά για τον «νικητή» Γιάννη και λύπη για τον «ηττημένο» Δημήτρη, είναι ανώδυνη, έστω κι αν ο ένας θέλει να πανηγυρίσει τη νίκη του προσκαλώντας στην γιορτή και τον ηττημένο Δημήτρη.

Ωστόσο, αν προσέξουμε καλλίτερα, θα διαπιστώσουμε ότι στον ελεύθερο πλάγιο λόγο του Δημήτρη, αλλά και στα σχόλια του αφηγητή, εμφανέστατα προβάλλεται η βαθύτερη ανταγωνιστική σχέση των δύο εξαδέλφων, η οποία επεκτείνεται και πέρα από την ποδοσφαιρική αντιπαράθεση «επειδή, πρώτο παιχνίδι της σεζόν, νικήθηκε η ομάδα του, η περσινή πρωταθλήτρια, από την ομάδα του Γιάννη, την τιποτένια, την άχρηστη». Φαίνεται, λοιπόν, ότι ο καθένας τους διεκδικεί για τον εαυτό του τον τίτλο του νικητή και δεν ανέχεται την επικράτηση του άλλου. Από την άποψη αυτή η εισαγωγική, εν είδει προλόγου, παράγραφος εμπεριέχει συμβολικά και τη βαθύτερη αντίθεση των δύο προσώπων. Φαίνεται πως δεν συμπίπτουν οι προτιμήσεις τους, τουλάχιστον στο ποδόσφαιρο. Μάλιστα η παράγραφος αυτή κλείνει με την χρήση της κατά παράταξη συντάξεως προκειμένου να αποδοθεί η τρικυμισμένη και αναστατωμένη συνείδηση του Δημήτρη. Έτσι η παράγραφος αυτή δεν εισάγει απλώς στην ατμόσφαιρα, αλλά καθορίζει αποκλειστικά το ψυχικό τοπίο της υπόθεσης.

Ακολουθούν δύο παράγραφοι, στις οποίες παρουσιάζεται το τρίτο βασικό πρόσωπο της δράσης, η μητέρα του Γιάννη, η Θεανώ, κομμώτρια στο επάγγελμα. Στη δεύτερη παράγραφο ο αφηγητής ξεκινά με την περιγραφή της έκθεσης αναφορικά με το χώρο δράσης και τη συναισθηματική διάθεση της μητέρας. Και εδώ, όμως, όπως και στην περίπτωση του Δημήτρη, υπάρχει μια σαφέστατη δυσμενής στάση απέναντι στο Γιάννη. Η εναλλαγή ανάμεσα σε ασύνδετα και κατά παράταξη σχήματα αποκαλύπτει και τη δική της τρικυμισμένη ψυχή. Η χρήση του ασύνδετου σχήματος στην περίπτωση της μητέρας, όπως και στην περίπτωση του Δημήτρη, σχετίζεται με το χαρακτήρα του Γιάννη, όπως τον ερμηνεύει ο καθένας τους. Για το Δημήτρη είναι ασήμαντη και τιποτένια η ομάδα του Γιάννη, για τη Θεανώ οι χαρακτηρισμοί οι αρνητικοί αφορούν ευθέως το γιό της και τον τρόπο ζωής του. Στην τρίτη, όμως, παράγραφο η αρνητική στάση της Θεανώς συνδέεται με την απόφαση του Γιάννη να παντρευτεί την ανεπιθύμητη για την ίδια αγαπημένη του.

Τώρα η κατά παράταξη σύνταξη στον εσωτερικό μονόλογο της Θεανώς εξεικονίζει την αθροιστική συσσώρευση των δεινών της σε σχέση με την απορριπτέα νύφη. Επειδή, όμως, η ίδια επιδεικνύει μιαν ανυποχώρητη εμμονή στη ματαίωση αυτού του γάμου, ο αναγνώστης εισέρχεται στο βασικό άξονα της δράσης, πάνω στον οποίο θα υφανθεί η υπόθεση και θα εξυφανθεί ο δόλος και η εκδίκηση με τραγικές συνέπειες. Ο ίδιος ο Γιάννης μέχρι εδώ δεν έχει ενταχθεί σε άμεση παρουσίαση του χαρακτήρα του, εκτός από την ποδοσφαιρική του προτίμηση. Ό,τι μαθαίνουμε, προέρχεται από τον τρόπο που οι άλλοι βασικοί δρώντες σχετίζονται μαζί του. Πάντως και στην περίπτωση της μητέρας ενυπάρχει η ανταγωνιστική σχέση με το Γιάννη, λόγω τώρα της αγαπημένης του. Έτσι και ο Δημήτρης και η Θεανώ έχουν ο κάθε ένας τους δικούς του λόγους αντιπαράθεσης. Σε αντίθεση, όμως, με το Δημήτρη, ο οποίος δεν προτίθεται, τουλάχιστον έως εδώ, να εκδικηθεί για την ήττα του, η Θεανώ εμφανίζεται αποφασισμένη να ακυρώσει τη δική της «ήττα» από μια ανταγωνίστρια στη σχέση της με το γιό της. Με τον τρόπο αυτό η υπόθεση λαμβάνει μια δραματική τροπή με απροσδιόριστα ακόμη στοιχεία.

Ύστερα από τη γενική εισαγωγή και την απόδοση της ψυχολογίας των δύο πρωτοπαρουσιαζόμενων βασικών δρώντων, ο αναγνώστης αναμένει με ιδιαίτερο ενδιαφέρον και την παρουσίαση του ήθους του Γιάννη, για τον οποίο τόσο η μητέρα του, όσο και ο ξάδελφός του τηρούν απέναντί του μια αρνητική τελικά στάση. Αυτό θα παρουσιασθεί από τον συγγραφέα στην επόμενη παράγραφο, όπου μάλιστα γιος και μητέρα αναπτύσσουν ο καθένας για λογαριασμό του τη δική του τακτική έναντι του άλλου, Η μητέρα αποφεύγει να

απαντήσει σε τηλεφωνική κλήση υποθέτοντας βάσιμα πως ζητεί το γιο της η αγαπημένη του. Μάλιστα ο λόγος του Γιάννη ακούγεται ευθύς και άμεσος, είναι μάλιστα ο πρώτος λόγος που εκφωνείται από έναν δρώντα. Ακολουθεί το σχόλιο του συγγραφέα για την αντίδραση της μητέρας και η δική της απάντηση σε ελεύθερο πλάγιο λόγο, αλλά και η ταυτόχρονη επισήμανση για την σκοπιμότητα και την επιμονή του Γιάννη να εξαναγκάσει τη μητέρα του να απαντήσει στο τηλέφωνο, ώστε, έμμεσα στην αρχή, να αποδεχθεί την Πέτκα. Μάλιστα ο δημιουργός παραθέτει αμέσως μετά και τον εσωτερικό μονόλογο του Γιάννη, αλλά και την σχολιαστική παρέμβαση του δημιουργού για το ανυποχώρητο πείσμα του, σε συνδυασμό με τη φανατική προσήλωση στην ομάδα του, ως προοικονομία των αιτίων που θα οδηγήσουν το Γιάννη στον όλεθρο.

Τα πράγματα αρχίζουν να λαμβάνουν επικίνδυνη τροπή από τη στιγμή που ο Δημήτρης θα λάβει την πρωτοβουλία να απαντήσει ο ίδιος στο τηλέφωνο στην επόμενη παράγραφο. Η κίνησή του αυτή αναλύεται σχολιαστικά από το συγγραφέα και ερμηνεύεται τόσο με βάση, κατά πρώτον, την περιέργεια και την επιθυμία να ακούσει αυτή την γυναίκα, για την οποία ο ξάδελφός του εκφράζει το θαυμασμό για την ομορφιά της, ενώ η θεία του την απόλυτη αποστροφή της. Στο μυαλό του Δημήτρη επανέρχονται επίμονα τα λόγια της Θεανώς σε ελεύθερο πλάγιο λόγο, με αλληπάλληλη χρήση του ασύνδετου και την τελική προβολή του άμεσου λόγου της στο τέλος της παραγράφου, καθώς εξυφίνεται ήδη από καιρό, από την πλευρά της μητέρας, σχέδιο κατά πρώτον εκτοπισμού της Πέτκας με εκτελεστικό όργανο το Δημήτρη. Εκδίκηση, λοιπόν, ζήλεια, φθόνος, πάθος, περιέργεια, δόλος και απάτη είναι τα συνδετικά στοιχεία της συνεργασίας ανάμεσα στη θεία και το Δημήτρη, τον οποίο υποτίθεται ότι είχε παρακαλέσει, πολλές φορές, να κάνει κάτι, να σώσουνε το Γιάννη από τα πλοκάμια της Βουλγάρας, της σκρόφας, της ξετσιπωτής, της ξελογιάστρας...». Έτσι ο Γιάννης μοιάζει να είναι, εν αγνοία του, έρμαιο μιας παγίδας, την οποία δεν θα υποπτευθεί, διότι είναι απορροφημένος από την ομάδα του. Θα λέγαμε ότι εδώ επαληθεύονται τα καβαφικά τείχη με τον ανυποψίαστο παγιδευμένο έγκλειστό τους.

Οι μεθοδεύσεις του Δημήτρη και οι βαθύτεροι σκοποί του, οι οποίοι αναζητούσαν τρόπο υλοποίησής τους εδώ και καιρό, (χαρακτηριστικό είναι το σχόλιο του δημιουργού στην επόμενη παράγραφο). Αλλά πώς θα υλοποιηθεί με την ευκαιρία του τηλεφώνου, καθώς σε μορφή ελεύθερου πλαγίου λόγου ο Δημήτρης θα απαντήσει σκόπιμα παραπλανητικά στην Πέτκα εντάσσοντας στο σχέδιό του την απομάκρυνση του Γιάννη από την ίδια και τη διεκδίκησή της για λογαριασμό του. Για το λόγο αυτό θα απαντήσει πως ο Γιάννης απουσιάζει μαζί με μια κοπέλα και υπόσχεται ενημέρωση του ίδιου για το τηλεφώνημά της. Έτσι εξαπατά τόσο τον ξάδελφό του και τον υπονομεύει στοχεύοντας να υφαρπάξει την αγαπημένη του, αλλά συνάμα επιδιώκει και την εξαπάτηση της Πέτκας προκειμένου να τον εγκαταλείψει και να τη διεκδικήσει, ικανοποιώντας και την εκδικητική επιθυμία της θείας του. Είναι χαρακτηριστική η παρουσία του θαυμαστικού ως του μοναδικού σχολίου με το οποίο τελειώνει η παράγραφος αυτή, σχολίου που απεικονίζει την εξύφανση του δόλου εις βάρος ενός ανυποψίαστου θύματος.

Η απάντηση αυτή ικανοποίησε απολύτως τη Θεανώ, και με την πονηρία της αντελήφθη πλήρως και από την πρώτη στιγμή την επιτυχή αυτενέργεια του πολυαγαπημένου της ανιψιού, γιου της αδελφής της. Η σκηνοθετημένη απάντηση στο Δημήτρη αποκαλύπτει πλήρως μια συντονισμένη συνομωσία εις βάρος του παιδιού της. Η απορρόφηση ωστόσο του Γιάννη από την ποδοσφαιρική νίκη της ομάδας του είναι τέτοια, ώστε θα μπορούσε να παρομοιασθεί με λήθαργο ή μέθη και μωρία, καθώς «ενθουσιασμένος και συνεπαρμένος όπως ήτανε με το ποδόσφαιρο και τη νίκη τους, ούτε που το σκέφτηκε να της τηλεφωνήσει». Με τον τρόπο αυτό λειτουργεί ως πολιορκητικός κροιός και οι ίδιες του οι ενέργειες θα πυροδοτήσουν την καταστροφή του. Όσο μάλιστα δολεροί και μηχανορράφοι είναι η μητέρα του και ο ξάδελφός του, τόσο ανυποψίαστος και αθώος παραμένει ο ίδιος βιώνοντας τη μεγαλύτερη αυτοεπιβεβαίωσή του ως οιονεί νικητής μέσω της ομάδας του, αλλά και ως καρδιοκατακτητής της Πέτκα. Και όμως η μέγιστη αυτή κατά τον ίδιο στιγμή της

αυτοεπιβαίωσης είναι τόσο επισφαλής, ώστε και από τη στιγμή αυτή μεθοδεύεται από τους συγγενείς του η εξαπάτησή του. Θα πανηγυρίζει εξακολουθητικά, αλλά δεν προβληματίστηκε και με την Πέτκα. Η μέθη από την εορτή της ομάδας του, αλλά και η μέθη για την υποτιθέμενη δεδομένη και σταθερή σχέση του θα οδηγήσουν στην αυτοκαταστροφή του. Στην περίπτωση του θα ταίριαζε απόλυτα ο στίχος του Καβάφη: Υπεροψία και μέθη.

Η κατάσταση περιπλέκεται περισσότερο και θα λέγαμε πως έχουμε μια Αριστοτελικού τύπου «μεταβολή των πραττομένων ες το εναντίον», δηλαδή πρόκειται για την αιφνίδια αλλαγή των εξελίξεων εις βάρος του Γιάννη. Ο συγγραφέας επιλέγει την προσωπική σχολιαστική του παρέμβαση προκειμένου να αποδώσει τις δυσμενέστερες συνέπειες της σκευωρίας εις βάρος του. Η επίμονη αναζήτηση του Γιάννη από την Πέτκα θα προσκρούει για τις επόμενες δυο ημέρες στην πρόθυμη πληροφόρηση εκ μέρους της μητέρας του σχετικά με την απουσία του. Είναι μάλιστα χαρακτηριστικό ότι η Πέτκα δεν υποψιάστηκε ούτε μια στιγμή το ενδεχόμενο σκευωρίας, από τη στιγμή, μάλιστα, που η Θεανώ απαντούσε «με την ίδια πάντα μελιστάλαχτη απάντηση».

Η πλήρης δραματική αλλαγή θα πραγματοποιηθεί την τρίτη ημέρα ακολουθώντας την κλασική ελληνική τεχνική της αφήγησης $n+1$. Αυτή την ημέρα, Δευτέρα, έχοντας πλέον συνέλθει από τη μέθη μιας αλλότριας νίκης, ο Γιάννης θα αναζητήσει την Πέτκα. Σε ελεύθερο πλάγιο λόγο παρουσιάζεται η Πέτκα στο τηλέφωνο να του απαντά υπογραμμίζοντας την απουσία της ως προς τον ίδιο. Στην επόμενη τηλεφωνική προσπάθεια, η εκδίκηση προήλθε από τον εξάδελφό του Δημήτρη, χωρίς να μπορεί να πιστέψει στην απίστευτη σύμπτωση. Η εξιστόρηση, στην περίπτωση αυτή, θα δοθεί με την τριτοπρόσωπη έκθεση του αφηγητή, αναδεικνύοντας με τον τρόπο αυτό την αμηχανία και την παγερή έκπληξη του Γιάννη. Ο ίδιος, σε εσωτερικό μονόλογο, προσπαθεί να ταξινομήσει τις σκέψεις του και να συνειδητοποιήσει τι συμβαίνει, επιδιώκοντας όμως και μια απάντηση στις απορίες του. Για το λόγο αυτό τηλεφωνεί στη θεία του, την αδελφή της μητέρας του, η οποία εμφανίζεται σε οιονεί διάλογο με τον ανιψιό της. Ο Γιάννης πληροφορείται πως απουσιάζει ο Δημήτρης. Πρόκειται για ομόλογη δήλωση απουσίας, όπως και στην περίπτωση της μεθοδευμένης δήλωσης απουσίας του Γιάννη στην Πέτκα από την πλευρά της μητέρας του. Μόνο που στην περίπτωση της θείας Ελένης, της μητέρας του Δημήτρη, είναι τώρα αυτή που αγνοεί την αλήθεια, όπως και ο Γιάννης και η Πέτκα, όταν η δεύτερη προσπαθούσε να μάθει νέα του μέσω της Θεανώς. Η Ελένη, ωστόσο, όπως και ο Γιάννης νωρίτερα, μόλις κλείσει το τηλέφωνο, συνειδητοποιεί ότι ο δικός της γιος απουσιάζει ήδη τρεις μέρες. Σε μορφή σχολίου, και εσωτερικού μονολόγου και ελεύθερου πλάγιου λόγου, αποδίδονται οι σκέψεις της και οι ανησυχίες της.

Ακολουθεί η εξήγηση των διαδραματισθέντων συμβάντων από την πλευρά του αφηγητή προκειμένου να αναλυθεί η συμπεριφορά του Δημήτρη και οι μεθοδεύσεις της Θεανώς. Με δεδομένη τη βίωση και τη γεύση της ήττας της ποδοσφαιρικής του ομάδας, ο Δημήτρης δεν θα ακολουθήσει σε νικητήριο ξεφάντωμα το Γιάννη, προς τον οποίο εκδηλώνει ενδόμυχη ζήλεια με διάυλο την αντιπαράθεσή τους ως προς τις ποδοσφαιρικές τους ομάδες. Στην πραγματικότητα η αντιπαράθεσή τους είναι βαθύτερη και η ταύτισή τους με τις διαφορετικές τους ομάδες λειτουργεί ως ένα ισχυρό άλλοθι ή προσωπίο, που καλύπτει άριστα τη βαθύτερη αντίθεσή τους. Μάλιστα η αντίθεση αυτή, όπως έχει παρουσιάσει ήδη από την αρχή του διηγήματος ο συγγραφέας, είναι κυρίως από το Δημήτρη και όχι από το Γιάννη.

Σε οιονεί διάλογο με το Δημήτρη, η Θεανώ καταστρώνει το σχέδιο εκδίκησης της πρώτιστα προς την Πέτκα και χρησιμοποιεί για το σκοπό αυτό τον ανιψιό της. Οι χαρακτηρισμοί της για την Πέτκα είναι γεμάτοι εμπάθεια, φθόνο και αντιζηλία. Η πρόθεσή της είναι να σώσει, όπως η ίδια ισχυρίζεται, το γιό της, αλλά και η ίδια παρουσιάζει μια ανεξήγητη επιμονή να αντιταχθεί στη θέληση του γιου της. Το πείσμα της, όμως, αυτό θα την ωθήσει να δελεάσει το Δημήτρη με χρήματα, εξαγοράζοντας έτσι τη σιωπή του και εξασφαλίζοντας τη συνεργασία του, αλλά και την εξαγορά της Πέτκα, ώστε να ενδώσει στο Δημήτρη. Τα υπόλοιπα του σχεδίου της δεν τα εκμυστηρεύεται στον ανιψιό της. Όμως ζητεί από το Δημήτρη το κλειδί

του σπιτιού της, γεγονός που θα έπρεπε να προβληματίσει τον αρχικά αναποφάσιστο Δημήτρη.

Ο συγγραφέας, σε σχόλιο, αναλύει τα κίνητρα του Δημήτρη, την επιθυμία να ικανοποιήσει τη θέληση της θείας του, αλλά περισσότερο την πρόθεση να υπαρπάξει από το Γιάννη την Πέτκα, χωρίς να τύπτεται από ενδοιασμούς και αίσθηση ενοχής. Άλλωστε ως δικαιολογία προς τον εαυτό του προτάσσει την πρόσκληση της Πέτκα. Σε μορφή μονολόγου δικαιολογείται βιαστικά προς τον εαυτό του και σπεύδει να συνεργήσει σε μια ανίερη πράξη. Ο αυτοχαρακτηρισμός του, όπως έμμεσα προβάλλεται από το σχόλιο του συγγραφέα, και πάντα σε αντιπαράθεση με το Γιάννη, αφού ο ίδιος ο Δημήτρης ήταν «νέος ... και λεβέντης, και ανοιχτοχέρης και με στρωμένη δουλειά, ενώ ο Γιάννης ήταν συνεχώς άνεργος», και η λανθάνουσα εκδίκηση προς το Γιάννη θα τον οδηγήσουν προς την Πέτκα. Αλλά και η ίδια κινείται από διάθεση εκδίκησης προς το Γιάννη, και δεν αναλογίζεται καθόλου εάν όλα ήταν μια καλοστημένη παγίδα. Θα καταφύγει μάλιστα και στο ψέμα προς τον εργοδότη της, ώστε να παραμείνει περισσότερο με το Δημήτρη.

Παρατηρούμε, μέχρι το σημείο αυτό, ότι όλα τα πρόσωπα της υπόθεσης, εκτός από το Γιάννη, δεν εκδηλώνουν αισθήματα αγάπης αλλά τυφλωμένης εμπάθειας και εκδικητικής μανίας προς το Γιάννη. Ο οποίος, όμως, δεν έχει πάψει να αναρωτιέται για την Πέτκα και προσπαθεί να μάθει για την ίδια. Θα αναλάβει, λοιπόν, την παρακολούθησή της για να διαπιστώσει πως ο Δημήτρης και η Πέτκα τον είχαν προδώσει. Ο συγγραφέας περιγράφει με παρομοίωση την ψυχική κατάσταση του Γιάννη, «γύρισε στο σπίτι του σαν πληγωμένο πουλί». Συναντά τη μητέρα του, η οποία αναμένει το αποτέλεσμα του σχεδίου της. Ο Γιάννης έχει, όμως, την υποψία ότι η όλη εξέλιξη δρομολογήθηκε από τη μητέρα του και δεν θέλει καθόλου να της μιλήσει. Σε μονόλογο, ο Γιάννης εκτυλίσσει τις απορίες του και καταλήγει πως όλα ήταν σχέδιο της μητέρας του. Μολονότι η ψυχή του ταράζεται και αγανακτεί για τη μεθόδευση, υποσχόμενος στον εαυτό του εκδίκηση προς τη μητέρα του, και ζητώντας από την ίδια μια έντιμη εξήγηση, που φυσικά δεν τη λαμβάνει, αποσύρεται σιωπηλός στο δωμάτιό του. Αισθάνεται διπλά ηττημένος ο θριαμβευτής της ομάδας του και έχει νικηθεί από τη μητέρα του, τον εξάδελφό του και την Πέτκα.

Η Θεανώ, όμως, έχει στο νου της την εκδίκηση προς την Πέτκα, και τώρα θα χρησιμοποιήσει ως άλλοθι την πρόθεση να σώσει και τον ανιψιό της από τα χέρια της. Από το σημείο δε αυτό και εξής τα γεγονότα θα λάβουν μια τραγική έκβαση κινημένα από το δολερό μυαλό και την εμπαθή ψυχή της Θεανώς.

Η τελευταία πράξη του δράματος θα διαδραματιστεί στο φτωχό διαμέρισμα της Πέτκα, όταν θα το επισκεφτεί εναγώνια ο Γιάννης. Οι δύο αδίστακτοι δράστες, φεύγοντας και υπολογίζοντας από τη δική τους πλευρά τη δημιουργία άλλοθι, άφησαν το κλειδί στην εξώπορτα και διευκολύνουν έτσι άθελά τους την οδό προς το δικό τους τέλος.

Ο συγγραφέας αποδίδει και πάλι μέσω του αφηγητή την κορύφωση της τραγικής έκβασης με τη σύντομη, λιτή και άμεση απόδοση της γοερής και απελπισμένης αντίδρασης του Γιάννη. Μάλιστα σε τριτοπρόσωπο σχόλιο ο αφηγητής επισημαίνει την ειλικρινή αγάπη του νέου προς την Πέτκα καθώς αντίκρισε τη χαμένη αγάπη του. Οι γοερές και απελπισμένες του κραυγές αποτελούν την πλέον σπαρακτική απόδειξη μιας ανιδιοτελούς και αληθινής αγάπης, διαμετρικά αντίθετης από το τυφλό και λυσσαλέο μίσος της μητέρας του απέναντί της. Τυφλό όργανο μιας απεριγραπτής εκδικητικότητας και ο ίδιος, θα γίνει παρανάλωμα της κακίας της μητέρας του και θα θεωρηθεί αρχικά ένοχος, καθώς η αστυνομία θα τον βρει στον τόπο του εγκλήματος. Η αναφορά στην πρόσθετη αυτή τραγική επίταση γίνεται με τη χρήση της κατά παράταξη σύνταξης που δημιουργεί μια προοδευτική συσσώρευση στην τραγική συγκυρία να συνηγορούν όλα αρχικά για τη δική του υπαιτιότητα.

Παράλληλα με την κατά παράταξη σύνταξη, επιτυγχάνεται η κορύφωση της τραγωδίας με την παρουσίαση του δρώντος να πάσχει άδικα και να ενοχοποιείται άδικα από τις μισασμένες πράξεις άλλων. Επίσης, με το σχήμα αυτό, αποδίδεται εναργώς η διαδοχή των γεγονότων με αμεσότητα, συντομία και προοδευτική προώθηση της δράσης. «Και οι φωνές του

αναστάτωσαν την πολυκατοικία. Και ήρθε η Αστυνομία. Και τον συνέλαβαν σαν το δολοφόνο της Βουλγάρας. Γιατί το μαχαίρι το 'χανε αφήσει καρφωμένο στην καρδιά της Πέτκα». Η δολοφονία μάλιστα της υποψήφιας νύφης από την ηθικά άρρωστη πεθερά ανακαλεί στη μνήμη την ανάλογη εγκληματική πράξη πεθεράς προς νύφη στα δημοτικά τραγούδια, ιδίως στις παραλογές. «Και το 'βγαλε ο Γιάννης. Και τ' αποτυπώματα δικά του. Και το κλειδί από την πόρτα το κρατούσε ακόμη στο χέρι του».

Ακολουθεί, με συνδυασμό κατά παράταξη σύνταξης και ασύνδετου σχήματος, η συμπεριφορά των δυο δραστών. Καθώς έχουν διαπράξει ένα τόσο φρικτό έγκλημα, θα ακολουθήσουν την τυπική και αναμενόμενη διαδρομή των κολασμένων, η οποία θα τους οδηγήσει προς την καταστροφή, αν και οι ίδιοι αποκλείουν φυσικά κάτι τέτοιο, καθώς θεωρούν ότι ενήργησαν με τέτοιο τρόπο, ώστε δεν έγιναν αντιληπτοί. Η βεβαιότητα, όμως, αυτή εμπεριέχει την κορύφωση της ύβρεως και για το λόγο αυτό η στιγμή της τίσσεως θα είναι φοβερή και αμετάκλητη. Δεν είναι βέβαια μόνο θύμα ο Γιάννης, αλλά και η θεία του η Ελένη καθώς «και η Θεανώ και ο Ανδρέας το χανε βάλει στα πόδια, και βρήκανε καταφύγιο στο σπίτι της, στο κρεβάτι της, στην αγκαλιά της». Είναι χαρακτηριστική η χρήση του ασύνδετου στην παράγραφο αυτή, διότι αποδίδει με προοδευτικό τρόπο τη βαθμιαία διολίσθηση στον κόσμο των κολασμένων και των ανήθικων πράξεων, προκαλώντας στον αναγνώστη την αγανάκτηση αλλά και την προσδοκία της απονομής δικαιοσύνης.

Ο Γιάννης δεν θα μπορέσει να συνέλθει ποτέ από το φρικτό θέαμα και την απώλεια της Πέτκα. Καθώς ο γκιώνης, θα αναζητεί με σπαραγμό ψυχής την αγάπη του στους ψυχρούς θαλάμους ενός ασύλου φρενοβλαβών. Δεν καταδικάστηκε και δεν οδηγήθηκε στη φυλακή, για πράξη μάλιστα που δεν είχε διαπράξει, αλλά η ίδια του η μητέρα «χωρίς περίσκεψιν, χωρίς λύπην, χωρίς αιδώ» οδήγησε τη ζωή του παιδιού της στην απόλυτη καταστροφή, αυτή που ως άλλοθι στις μιανές πράξεις της επικαλέστηκε την επιθυμία να σώσει το παιδί της από ένα λάθος ζωής. Έτσι ο Γιάννης θα διανύσει τη ζωή του στοιχειωμένη από την ανεξήγητη φρίκη, και η παράνοια θα αποτελεί το παρήγορο καταφύγιο αυτής της ταπεινής ζωής, «αγάπης και αρνησιιάς ζωούλα σε μια κόχη» κατά τον Παλαμά. «Απλά τον κηρύξανε τρελό και τον έκλεισαν σε άσυλο φρενοβλαβών, να φωνάζει και να ξαναφωνάζει *«Πέτκα μου, Πέτκα μου...»* σαν την κουκουβάγια στα μαύρα χαλάσματα».

Η υπόθεση όμως δεν τελειώνει στο σημείο αυτό. Ο αφηγητής σχολιάζει την περίπτωση αυτής της πράξης με αναφορές στο αξιακό σύστημα των αρχαίων Ελλήνων και ουσιαστικά κατατοπίζει τον αναγνώστη για τη δίκαιη πληρωμή των ενόχων με παράλληλη υπογράμμιση του τίτλου του εν λόγω διηγήματος. «Όμως, όπως λέγανε και οι αρχαίοι, *«έστι δίκης οφθαλμός που τα βλέπει όλα»*. Και τα είδε κι έβγαλε την αδήριτη κι αδέκαστη απόφασή του ο οφθαλμός αυτός της Δικαιοσύνης».

Πρόκειται για την απονομή της δικαιοσύνης που θα αποδώσουν τόσο οι θεσμικό φορείς (ιατροδικαστής . αστυνομία) όσο και οι άμεσα αναμειχθέντες στο έγκλημα συνειδητά ή ασυνείδητα. Η Ελένη, η αδελφή της Θεανώς, μαζί με το γιό της Δημήτρη, θα λάβουν τη δική τους εκδίκηση όχι όμως για το φόνο που διεπράχθη και την τύχη του Γιάννη, αλλά για την επιλογή του Ανδρέα να τους εγκαταλείψει προκειμένου να ζήσει μέσα στην κόλαση που ο ίδιος επέλεξε, «τη Θεανώ, την κουνιάδα του, το πάθος και ο πόθος, αλλά και το μεγάλο και ασυγχώρητο λάθος της ζωής του».

Η τελευταία αυτή ενότητα του διηγήματος εμπεριέχει και στοιχεία αστυνομικής διήγησης, καθώς η αναφορά στον ιατροδικαστή και την αστυνομία οδηγεί στη λύση του ενόχου του φόνου. Η αναζήτηση και η προσεκτική μελέτη των στοιχείων θα τους οδηγήσει στους αληθινούς ενόχους.

III

Ως προς τον χρόνο της αφήγησης στο συγκεκριμένο διήγημα, παρατηρούμε ότι ο δημιουργός χρησιμοποιεί δύο κυρίως τεχνικές, την παράλειψη και την επιτάχυνση. Με την πρώτη, προσπερνά γεγονότα τα οποία θεωρούνται δευτερεύοντα σε σχέση με την εξέλιξη της

πλοκής, ενώ με την επιτάχυνση πραγματοποιεί μια περίληψη εκτενέστερων γεγονότων, η οποία κειμενικά δηλώνεται με τον επιμερισμό σε υποενότητες του συγκεκριμένου διηγήματος. Μάλιστα η επιτάχυνση είναι διαδοχική με την έννοια ότι τα προβαλλόμενα εν πυκνώνει γεγονότα τοποθετούνται στη χρονική τους σειρά, κατά τη δομή και την οργάνωση της πλοκής. Επίσης, με την τεχνική των αναδρομών και των προαγγελιών της δράσης ο συγγραφέας κατορθώνει να αποδώσει χρονικά παράλληλα γεγονότα. Με τον τρόπο αυτό προβάλλεται και η αποσπασματικότητα και η πανοραμικότητα της πραγματικότητας. Ιδιαίτερα μάλιστα στο τέλος του διηγήματος χρησιμοποιείται η τεχνική της διαλυτικής αναδρομής, κατά την οποία προγενέστερα γεγονότα της αφήγησης, τα οποία είχαν αναφερθεί ελλειπτικά και υπαινικτικά, παρουσιάζονται επεξηγηματικά προκειμένου να λυθεί ο κόμπος της αφήγησης και να οδηγηθεί η υπόθεση στη λύση της.

Ως προς τη μορφή της προαγγελίας, ιδιαίτερα παρατηρούμε τη μορφή της αβέβαιης προαγγελίας, κατά την οποία πρόσωπα της αφήγησης, (ο Γιάννης και η Θεανώ), προαισθάνονται τη μελλοντική τους τύχη. Βέβαια, υπάρχει στο διήγημα και η μορφή της βέβαιης προαγγελίας, κατά την οποία ο αναγνώστης προΐδεάζεται εκ μέρους του αφηγητή για τη μελλοντική έκβαση της υπόθεσης, όπως καταφαίνεται ήδη και από τον τίτλο του εν λόγω διηγήματος. Από την άποψη αυτή, η προαγγελία του προλόγου είναι εισαγωγική, ενώ η προαγγελία του συγγραφέα λίγο πριν το τέλος του διηγήματος θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως τελική. Τα δυο αυτά τεχνικά μέσα της αναδρομής και της προαγγελίας εξυπηρετούν τους στόχους της επικής ολοκλήρωσης της αφήγησης, με την έννοια ότι συμβάλλουν στην ενσωμάτωση των διαφόρων νοημάτων και γεγονότων της αφήγησης, ώστε να δημιουργηθεί μια ενιαία αφηγηματική, θεματική και νοηματική ενότητα.

Ως προς το ήθος των δρώντων, παρατηρούμε πως τα πρόσωπα της συγκεκριμένης ιστορίας είναι άνθρωποι, εκ πρώτης όψεως, συνηθισμένοι και ταπεινοί. Ωστόσο, τα κίνητρα των ενεργειών τους και η συμπεριφορά τους καταδεικνύουν άτομα με σκοτεινά ένστικτα και ασίγαστα πάθη, αδίστακτα στις επιδιώξεις τους, αιμοχαρή και εμπαθή. Ο συγγραφέας καταδεικνύει αυτές ακριβώς τις σκοτεινές δυνάμεις της ψυχής που δεν καταυγάζονται από κανένα φως και δεν κατασιγάζουν παρά μόνο όταν οδηγηθούν στην τυφλή εκδίκηση και την ανθρωποκτονία. Έτσι, η θηριωδία της ανθρώπινης ψυχής παραμένει ακόμη μια φορά ένα ζητούμενο που αναζητεί την ερμηνεία του.

Στο συγκεκριμένο διήγημα ο συγγραφέας δεν επιδιώκει να αιτιολογήσει τις πράξεις των δολοφόνων. Ενδιαφέρεται περισσότερο να επισημάνει και να υπογραμμίσει πως τα τυφλά πάθη και οι άνομοι έρωτες έχουν πάντοτε την πληρωμή που τους αναλογεί και επιβάλλεται πάντοτε στο πλήρωμα του χρόνου. Η κακία, η απληστία, η εκδίκηση και η θηριωδία μπορεί να παρουσιάζονται επανειλημμένα μέσα στον κύκλο της ζωής, αλλά η τελική έκβαση παραμένει πάντοτε η νομοτέλεια του ηθικού νόμου που αποδίδει με την αιφνίδια και ορμητική του επέλαση την δικαιοσύνη και την τιμωρία. Στην τραγική αυτή πορεία υπάρχουν βέβαια και οι αθώοι που υφίστανται την οργή και το φονικό μαχαίρι. Ο συγγραφέας σκύβει με αγάπη στα δύο θύματα, τα πιο τραγικά, το Γιάννη και την Πέτκα, γύρω από τα οποία εξυφάνθηκε το σχέδιο της εξόντωσής τους.

Ο κ. Μεττής δεν αναφέρεται στην μεταμέλεια των ενόχων, διότι αυτοί από την πρώτη στιγμή δεν εξεδήλωσαν τον παραμικρό ενδοιασμό ή τις τύψεις και την ενοχή της συνείδησής τους. Οι στρηλατημένοι από τα πάθη τους εφορμούν και σκοτώνουν. Υπαινικτικά αλλά με σαφήνεια, ο συγγραφέας στο τέλος του διηγήματος, μέσα από τις ενέργειες των υπολοίπων δρώντων πληροφορεί και καταδεικνύει την τιμωρία των ενόχων. Η τραγική και αθώα παρουσία του Γιάννη λειτουργεί αντιθετικά σε σχέση με το υπόλοιπο πλαίσιο των κολασμένων συγγενών του. Επιπόλαιος, όχι όμως κακός, απορροφήθηκε στην ταπεινή ζωή του από την αγάπη του για το ποδόσφαιρο, που στάθηκε ολέθρια, διότι διευκόλυνε το χέρι των μαιφόνων. Έτσι δεν υποπτεύθηκε, παρά όταν ήδη ήταν αργά, το σχέδιο μιας δολοπλόκου μητέρας, και πάλι δεν μπόρεσε να σκεφτεί, ή δεν ήταν δυνατόν να σκεφτεί πως η ίδια του η μητέρα θα έφθανε στο φόνο της αγαπημένης του.

IV

Ελεξεργασμένα στοιχεία της πραγματικότητας και υλοποιημένη, ρεαλιστική φαντασία είναι οι άξονες, τα επίπεδα, οι κύκλοι που σε απόσταση, τεμνόμενοι ή εφαπτόμενοι, σε συνδυασμό με τη δημιουργική ελευθερία του κ. Μεττή, μέσα από τον κώδικα της γλώσσας, μεταδίδουν ιδέες και σκέψεις με στόχο πάντα την επικοινωνία και την αλήθεια, ώστε οι άνθρωποι να γίνουν πραγματικά ελεύθεροι. Και ίσως στην εποχή μας, την τόσο φτωχή σε ιδέες και ιδανικά, χρειαζόμαστε περισσότερο από κάθε άλλη φορά τα φτερά της λογοτεχνίας, ώστε να αισθανόμαστε άνθρωποι. Χωρίς την πραγματικότητα και τη ρεαλιστική αντιμετώπιση της ζωής δεν ζει ο άνθρωπος. Χωρίς, όμως, τη φανταστική πραγματικότητα, τη μετά- ή υπέρ – πραγματικότητα, δεν ζει ο άνθρωπος. Και αυτή την υπέρβαση της πραγματικότητας, με σκοπό τη βίωσή της, μας προσφέρει με τα διηγήματά του ο κ Μεττής. Η ζωή παρουσιάζεται έτσι ως ένα βαθύ και ανεξήγητο μυστήριο, ένα παιχνίδι συχνά επικίνδυνο, στο οποίο οι μεταπτώσεις και οι αιφνίδιες αλλαγές παραμένουν ο κανόνας και όχι η εξαίρεση. Τα πάθη, η αλόγιστη κρίση, η εμπάθεια και η εκδίκηση διαμορφώνουν ένα ερεβώδες πλαίσιο δράσης προσώπων, στο οποίο οι συγγενικές σχέσεις και η αγάπη υποχωρούν μπροστά στην παθιασμένη έπαρση και τη μωρία.

Στον αφηγηματικό κόσμο του κ. Μεττή, η λύτρωση επέρχεται με τη μορφή κάθαρσης στο τέλος, ενώ οι αθώοι και οι ανάξια πάσχοντες από τις πράξεις των άλλων μπορεί και να δικαιωθούν, χωρίς όμως αυτό να αποτελεί και το γενικό κανόνα στα διηγήματα του τόμου «Ιστορίες αληθινές με ψευδώνυμα». Έτσι, η δικαίωση από την πλευρά της ανθρώπινης δικαιοσύνης παραμένει πάντοτε ένα ζητούμενο, ενώ οι πράξεις των δρώντων βυθίζονται συχνά ολοένα και περισσότερο στην αδικία. Υπάρχει, όμως, πάντοτε η Θεία Δίκη για να αποκαταστήσει τη διασαλευθείσα τάξη και την ηθική δικαίωση των πασχόντων. Ο κόσμος τελικά των διηγημάτων του κ. Μεττή είναι ο ανθρώπινος κόσμος, αιμάτινος, ακάνθινος, σκοτεινός, αλλά και υπέροχα αθώος, όταν η αγάπη αποτελεί το κύριο συστατικό του. Αυτή, όμως, χρειάζεται αγώνα και θυσίες προκειμένου να την αξιωθεί και να τη ζήσει ο άνθρωπος, να την τιμήσει και να τη βιώσει.

ΕΠΙΛΟΓΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ

Βαλέτα Γ., *Το Ελληνικό Διήγημα*, Αθήνα 1983 ²

Βελουδή Γ., *Γραμματολογία. Θεωρία Λογοτεχνίας*, Αθήνα 1987

Μαρκαντωνάτου Γ., *Βασικό Λεξικό Λογοτεχνικών Όρων*, Αθήνα 1986

Συκουτρή Ι., Μελέται και άρθρα, «Γραμματολογία» *Μεγάλη Ελληνική* «Εγκυκλοπαίδεια, σ.σ. 148-164»

Τζιόβα Δ., *Μετά την αισθητική*, Αθήνα 2003 ²

Παπανικολάου Κ. Ι., *Νεοελληνική Καλολογία. Αισθητική του λόγου*, Αθήνα χ.χ.

Παγανού Γ., *Μαθήματα Νεοελληνικής Πεζογραφίας*, Α . *Το Νεοελληνικό Διήγημα*, Αθήνα 1981

[Σημείωση: Η πιο πάνω μελέτη δημοσιεύτηκε, σε δυο συνέχειες, στην αξιολογη εβδομαδιαία εφημερίδα του Λονδίνου ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ, την Πέμπτη, 16 Φεβρουαρίου 2012, και την Πέμπτη, 23 του ίδιου μήνα]